

УДК 378.147:81`243:378.016(477)

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2024.4.14>**Тетяна СУХАНОВА**

кандидат філологічних наук, доцент, Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут», sukhanova72@ukr.net
ORCID: 0000-0002-6569-1346

Ірина КОЛЯДА

старший викладач, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»,
irina_kolyada_@ukr.net
ORCID: 0000-0002-4904-160X

Катерина ВНУКОВА

старший викладач, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»,
katiket09@gmail.com
ORCID: 0000-0002-8437-1030

ІНТЕГРАЦІЯ МОВНИХ І ПРОФЕСІЙНИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У сучасному світі глобалізації та інтеграції іноземна мова відіграє одну з ключових ролей у професійному та особистісному розвитку студентів, адже іноземна мова є ключем до глобальної освіти та наукового обміну. Вивчення предметів іноземною мовою дає студентам доступ до новітніх наукових досліджень, міжнародних практик та можливостей для стажування. Інтегроване навчання є ефективним підходом для поєднання вивчення іноземної мови та професійно орієнтованих дисциплін. Мета цієї статті полягає в розкритті особливостей інтегрованого навчання іноземної мови у вищих навчальних закладах, його значення, переваги та виклики. Автори переконані, що інтегроване навчання сприяє підвищенню мотивації студентів завдяки можливості застосовувати мову у реальних та практичних завданнях. Цей підхід дозволяє студентам не лише вивчати теоретичні аспекти мови, але й використовувати їх у контекстах, які є актуальними для їхнього життя чи професійної діяльності. У дослідженні розглядається, як інтегроване навчання формує комунікативну компетенцію та фаховий словниковий запас. Автори стверджують, що воно є потужним інструментом для розвитку критичного мислення, особливо завдяки роботі з іноземними джерелами. Але попри численні переваги, впровадження інтегрованого навчання супроводжується певними труднощами: недостатній рівень володіння іноземною мовою як серед студентів, так і серед викладачів, відсутність навчальних матеріалів, адаптованих для інтегрованого навчання, перевантаження викладачів, які повинні викладати предмет мовою, що не є їхньою рідною, тощо. У статті приділяється увага плануванню й структуруванню заняття, щоб інтегроване навчання було максимально ефективним і забезпечувало одночасне засвоєння фахових знань та розвиток мовних та мовленнєвих навичок. Наводяться приклади завдань, що можна використовувати на різних етапах заняття, залежно від його загальної мети.

Ключові слова: інтегроване навчання, навчання іноземних мов, комунікативні навички, когнітивні здібності, культурний контекст, міждисциплінарні зв'язки, критичне мислення.

Tetiana Sukhanova, Iryna Koliada, Kateryna Vnukova. INTEGRATION OF LANGUAGE AND PROFESSIONAL DISCIPLINES IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

In today's world of globalization and integration, a foreign language plays a pivotal role in students' professional and personal development, serving as a key to global education and scientific exchange. Studying subjects in a foreign language provides students access to the latest scientific research, international practices, and internship opportunities. Integrated learning is an effective approach that combines the study of foreign languages with professionally oriented disciplines. This article aims to explore the features of integrated language learning in higher education institutions, emphasizing its significance, advantages, and challenges. The authors argue that integrated learning enhances student motivation by enabling the practical application of the language in real-world tasks. This approach allows students to learn the theoretical aspects of a language and use it in contexts relevant to their lives and professional activities. The study examines how integrated learning fosters communicative competence and develops a professional vocabulary. The authors assert that it is a powerful tool for cultivating critical thinking, especially through working with foreign sources. However, despite its numerous advantages, the implementation of integrated learning faces certain challenges: insufficient proficiency in a foreign language among students and teachers, a lack of adapted teaching materials, and teacher overload due to teaching subjects in a non-native language, among others. The article addresses the planning and structuring of lessons to ensure that integrated learning is as effective as possible, facilitating the simultaneous acquisition of professional knowledge and the development of linguistic and communicative skills. Examples of tasks are provided for various lesson stages, depending on their overall goal.

Key words: integrated learning, foreign language teaching, communicative skills, cognitive abilities, cultural context, interdisciplinary connections, critical thinking.

Постановка проблеми. Вивченню іноземної мови у вищих навчальних закладах завжди приділялося багато уваги. Але в сучасному світі глобалізації та інтеграції іноземна мова відіграє одну з ключових ролей у професійному та особистісному розвитку студентів, адже іноземна мова є ключем до глобальної освіти та наукового обміну. Вивчення предметів іноземною мовою дає студентам доступ до новітніх наукових досліджень, міжнародних практик та можливостей для стажування. Безсумнівно, що вища освіта стоїть перед необхідністю підготувати студентів до міжнародного співробітництва та роботи в умовах багатокультурного середовища. Саме тому інтегроване навчання є ефективним підходом для поєднання вивчення іноземної мови та професійно орієнтованих дисциплін. **Мета цієї статті** полягає в розкритті особливостей інтегрованого навчання іноземної мови у вищих навчальних закладах, його значення, переваги та виклики.

Інтегроване навчання є методикою, що поєднує вивчення кількох дисциплін одночасно. У контексті іноземної мови цей підхід полягає у викладанні навчальних предметів мовою, яка не є рідною для студентів. Форми й методи інтегрованого навчання дозволяють студентам вивчати іноземну мову не ізольовано, а в процесі засвоєння фахових дисциплін. Це сприяє не лише розвитку мовленнєвої компетенції, а й глибшому розумінню цих дисциплін.

Аналіз останніх досліджень. Вітчизняні й зарубіжні фахівці зробили вагомий внесок у розвиток теорії та практики інтегрованого навчання, особливо у контексті викладання іноземних мов у вищій освіті. Вони запропонували як теоретичні основи, так і конкретні методичні інструменти для успішної реалізації цього підходу. Авторами було зроблено важливі й цікаві дослідження. Одним із перших дослідників методів інтегрованого навчання за змістом і мовою був Девід Марш. Він визначив ефективні підходи до інтеграції предметного навчання та вивчення мови – CLIL (Content and Language Integrated Learning). Окреслив можливості CLIL для підвищення конкурентоспроможності студентів у Європі [5]. До Койл розробила підхід, що базується на чотирьох складових: зміст, спілкування, мислення, культура. Вона запропонувала інтеграцію когнітивного розвитку та культурної компетенції у процесі вивчення мови [2]. Пітер Мехісто вивчав організаційні умови успішного впровадження CLIL у навчальних закладах. Він розкрив важливість мотивації студентів до навчання, заува-

жував необхідність підтримки викладачів для успішної реалізації інтегрованого навчання [6]. Естер Де Йонг досліджувала, як інтегроване навчання сприяє мовленнєвому зануренню та розвитку академічної грамотності студентів. Вона визначила, як CLIL підвищує здатність студентів до критичного мислення [4]. Полін Гіббонс зосередилася на методах підтримки студентів у процесі вивчення предметів іноземною мовою. Вона запропонувала поетапну підтримку ефективного засвоєння матеріалу іноземною мовою [3]. Філ Болл розробив практичні методики та завдання для інтегрованого навчання. Він запропонував конкретні інструменти для підготовки уроків, що поєднують предметний зміст і мову [1]. Вітчизняні фахівці продовжують досліджувати інтегроване навчання в освітньому середовищі, розробляють практичні рекомендації для українських вишів. Вони пропонують методики адаптації автентичних матеріалів та інтеграції цифрових технологій в Україні [7, 8, 9, 10].

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтегроване навчання може реалізуватися через різноманітні форми й методи. Наприклад, проєктне навчання, під час якого студенти виконують міждисциплінарні проєкти іноземною мовою, що поєднують спеціальні знання та мовленнєву компетенцію. Кейс-методи – вирішення професійних завдань, що вимагають аналізу ситуацій іноземною мовою. Важливою є інтеграція з іншими дисциплінами, тобто викладання спеціальних предметів (економіки, інженерії, медицини) повністю або частково іноземною мовою. Слід згадати також цифрові технології – використання онлайн-платформ, відеолекцій, інтерактивних завдань для поглиблення знань як з предмета, так і з іноземної мови.

Безперечно інтегроване навчання має цілу низку переваг. Воно сприяє підвищенню мотивації студентів завдяки можливості застосовувати мову у реальних та практичних завданнях. Такий підхід дозволяє студентам не лише вивчати теоретичні аспекти мови, але й використовувати їх у контекстах, які є актуальними для їхнього життя чи професійної діяльності. Наприклад, виконання проєктів, написання електронних листів або участь у командних дискусіях створюють відчуття значущості навчання. Це допомагає студентам усвідомити, що мова є не просто предметом у розкладі, а інструментом для досягнення конкретних цілей, що, у свою чергу, мотивує їх до активнішої участі в освітньому процесі.

Крім того, інтегроване навчання формує комунікативну компетенцію та фаховий слов-

никовий запас, адже воно зосереджується на використанні мови у реальних комунікативних ситуаціях. Студенти навчаються висловлювати свої думки, аргументувати позиції та брати участь у діалогах, що сприяє розвитку їхньої мовленнєвої впевненості. Завдяки інтегрованому підходу вони засвоюють фаховий словниковий запас, оскільки виконують завдання, які пов'язані з їхньою майбутньою професією. Наприклад, під час обговорення кейсів, написання звітів чи презентацій за фаховою тематикою студенти не лише засвоюють терміни, а й навчаються використовувати їх у відповідному контексті. Така методика забезпечує підготовку до реальних викликів професійної діяльності, роблячи навчання максимально практичним та результативним.

Інтерактивне навчання є потужним інструментом для розвитку критичного мислення, особливо завдяки роботі з іноземними джерелами та вирішенню кейсів. Аналіз текстів іншою мовою змушує студентів глибше занурюватися у зміст, порівнювати різні точки зору, оцінювати достовірність інформації та формувати власні висновки. Вирішення кейсів додає практичний вимір: учні мають знайти ефективне рішення конкретної проблеми, використовуючи логіку, творчий підхід і мовленнєві навички. Такий процес не лише розвиває когнітивні здібності, а й навчає працювати з різними форматами інформації, що є важливим для їхньої майбутньої професійної діяльності.

Світова спільнота все більше підкреслює важливість інтегрованого навчання під час підготовки до академічної мобільності, стажувань і роботи у міжнародному середовищі. Цей підхід дозволяє студентам здобувати не лише теоретичні знання, а й практичні навички, які допомагають адаптуватися до вимог сучасного глобалізованого світу. Завдяки інтегрованому навчанню вони краще опановують мову, вивчають культурні особливості інших країн та розвивають міжкультурну компетентність. Це особливо важливо в умовах міжнародного середовища, де комунікація, вміння працювати в багатонаціональних командах і швидка адаптація до нових умов є ключовими чинниками успіху. Таким чином, інтегроване навчання стає важливим інструментом для підготовки молоді до ефективної участі у світовій професійній та академічній спільноті.

Попри численні переваги, впровадження інтегрованого навчання супроводжується певними труднощами. По-перше, недостатній рівень володіння іноземною мовою як серед студентів, так і серед викладачів. Це може ускладнювати процес сприйняття матеріалу,

обмежувати можливості для активного обговорення та взаємодії, а також знижувати ефективність засвоєння знань. Викладачі, які недостатньо впевнено володіють мовою, можуть мати труднощі з підготовкою навчальних матеріалів, проведенням занять та забезпеченням якісного зворотного зв'язку. У свою чергу, студенти з низьким рівнем мовленнєвих навичок часто відчують страх перед комунікацією, що гальмує їхню активність і розвиток. Для подолання цих труднощів важливо забезпечити додаткову мовну підготовку, залучити кваліфікованих фахівців і створювати сприятливе середовище для навчання. По-друге, відсутність навчальних матеріалів, адаптованих для інтегрованого навчання, також є суттєвою перешкодою. Багато існуючих ресурсів не враховують потреби інтеграції мови та предметного змісту, що змушує викладачів витрачати додатковий час на підготовку матеріалів або адаптацію вже наявних. Це може впливати на якість навчального процесу, оскільки такі матеріали не завжди відповідають стандартам як з точки зору фахового змісту, так і мовного рівня. Відсутність структурованих посібників, розроблених для інтегрованого підходу, ускладнює завдання для студентів, які не мають достатньої підтримки у вивченні мови в контексті своєї спеціальності. Для вирішення цієї проблеми необхідно розробляти навчальні ресурси, які поєднують мовну підготовку з професійним контекстом, а також впроваджувати програми підготовки викладачів для ефективного використання таких матеріалів. По-третє, перевантаження викладачів, які повинні викладати предмет мовою, що не є їхньою рідною, є ще однією значною проблемою інтегрованого навчання. Вимога вести заняття іноземною мовою вимагає від викладачів не лише глибоких знань свого предмета, але й високого рівня володіння мовою, що створює додаткове навантаження. Підготовка лекцій, розробка навчальних матеріалів та проведення занять іншою мовою потребує значно більше часу та зусиль. Це може призводити до професійного вигорання, зниження ефективності викладання та навіть відмови від участі в інтегрованих програмах. Для вирішення цієї проблеми важливо організувати курси мовної підготовки для викладачів, надавати їм методичну підтримку та заохочувати до професійного розвитку у сфері інтегрованого навчання. Нарешті, опір традиційного метода навчання, який зберігається у багатьох закладах освіти, також є суттєвим бар'єром для впровадження інтегрованого навчання. Багато викладачів, які звикли до традиційних підходів, не завжди готові

змінювати свої методи роботи, адже це вимагає перегляду усталених практик, освоєння нових технологій та підходів до викладання. У таких закладах часто відсутня культура інновацій, а інтегроване навчання сприймається як зайве ускладнення. Крім того, адміністрація деяких закладів може не надавати достатньої підтримки для впровадження змін, через що викладачі залишаються сам на сам із новими викликами. Подолання цього опору можливе через організацію тренінгів, демонстрацію успішних прикладів інтегрованого навчання та забезпечення ресурсами для підтримки викладачів у перехідному періоді.

В Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут» (НТУ «ХПІ») на кафедрі іноземних мов розроблено посібник «English for Computer Science and Information Technologies», що відповідає потребам інтегрованого навчання студентів, які вивчають комп'ютерні науки. Кожен розділ цього посібника містить велику кількість текстових, відео та аудіо матеріалів на розширення словникового запасу, розвиток комунікативних навичок, уміння працювати самостійно та в команді. Усі тексти, аудіо– та відеоматеріали відібрані з автентичних професійних або науково-популярних джерел.

Наведемо приклади завдань, що можна використовувати на різних етапах заняття, залежно від його загальної мети. Наприклад, працюючи над темою «Web Design», студенти англійською мовою висловлюють свої думки щодо великої кількості різноманітних питань: What is meant by web design? What in your opinion are the most important aspects in web design? Have you ever created a web site? What do you need to build a website? What does a well-designed website mean? Are all web design elements effective? та багатьох інших. Обговорення такого роду питань є ключовим елементом під час інтегрованого навчання, адже воно сприяє глибшому розумінню матеріалу та розвитку критичного мислення. Воно дає можливість студентам аналізувати інформацію з різних точок зору, інтегруючи знання з іноземної мови й комп'ютерних наук. Крім того, обговорення тем допомагає формувати цілісне уявлення про загальну тему, встановлювати зв'язки між теорією й практикою, а також розвивати комунікативні навички. У процесі обговорення студенти навчаються висловлювати свої думки, аргументувати їх, слухати інших і співпрацювати для пошуку ефективних рішень. Це стане особливо важливою навичкою в реальних професійних ситуаціях, де успіх залежить від командної роботи та здатності розуміти різні аспекти

проблеми. Таким чином, обговорення стає потужним інструментом навчання, що готує студентів до практичної діяльності у сучасному міждисциплінарному світі.

Робота з лексикою в інтегрованому навчанні є важливим компонентом, адже вона сприяє глибшому засвоєнню нових термінів і понять у різних контекстах. Розглянемо декілька варіантів завдань, які можна виконати, щоб ефективно опрацювати лексику.

1. З метою розвитку навичок розуміння лексики через контекст і міждисциплінарні зв'язки можна провести контекстуальний аналіз. Наприклад, дати студентам текст із термінами з різних дисциплін. У рамках теми «Web Design» можуть бути слова, пов'язані з дизайном, програмуванням і маркетингом. Студенти аналізують значення цих слів у контексті, а потім обговорюють, як їх значення змінюється залежно від сфери використання.

2. Вивчаючи терміни в реальних контекстах, для розвитку комунікативних навичок можна застосовувати рольові ігри. Працюючи у групах, студенти виконують завдання, пов'язані з реальними професійними ситуаціями. Наприклад, одна група працює над презентацією дизайну сайту клієнту, а інша розробляє технічне обґрунтування. В процесі вони використовують відповідну лексику.

3. Для розвитку мовленнєвої компетенції та глибшого розуміння культурних відмінностей у використанні лексики доречно виконувати «перекладацькі» вправи, тобто переклад термінів або коротких текстів із рідної мови на цільову (наприклад, із української на англійську). Під час подібної роботи студенти пояснюють, чому вибрали той чи інший переклад, і обговорюють, чи потрібна адаптація термінів.

4. Щоб закріпити лексику в легкій та цікавій формі, варто звернутися до різних видів ігрових вправ. Наприклад, гра «Вгадай слово»: один студент пояснює термін без його прямого називання, а інші вгадують. Адаптуючи цю гру під тему «Web Design», варіантами можуть бути: shows what your future website will look like (mockup); something that is used as a pattern for producing other similar things (template).

Такого роду завдання допомагають зробити вивчення лексики інтегрованим, залучаючи знання з реальних контекстів. Вони не лише розвивають мовленнєву компетентність, а й формують міждисциплінарне мислення.

У контексті інтегрованого навчання корисним, цікавим і ефективним завданням може бути аналіз сайту університету. Така робота дозволить студентам застосувати теоретичні

знання в реальних умовах, інтегруючи мову, технології та критичний аналіз у процес навчання. Студентам пропонується відвідати офіційний сайт університету та знайти певну інформацію, наприклад: розклад занять, контактну інформацію викладачів, інформацію про доступні навчальні програми або правила вступу. Під час виконання завдання вони мають звертати увагу на такі аспекти: «Що було легко знайти? Що виявилось складним для пошуку? Чому, на їхню думку, цей сайт є зручним або незручним? Які позитивні та негативні аспекти вони помітили у структурі та дизайні сайту?»

Цю роботу можна виконувати в парах або групах. Після виконання завдання студенти презентують свої висновки, використовуючи тематичну лексику. Обговорення допомагає виробити спільне бачення й розвинути аналітичні навички.

Висновки. Таким чином, інтегроване навчання дозволяє студентам вивчати іноземну мову не ізольовано, а в процесі засвоєння фахових дисциплін, що сприяє не лише розвитку мовленнєвої компетенції, а й глибокому розумінню дисциплін, які будуть необхідні студентам у їхній майбутній професійній діяльності. Інтегроване навчання підвищує мотивацію студентів, оскільки вони застосовують мову в практичних завданнях. Воно формує комунікативну компетенцію та фаховий словниковий запас, адже зосереджується на використанні мови у реальних комунікативних ситуаціях. Інтерактивне навчання є потужним інструментом для розвитку критичного мислення. Аналіз текстів іншою мовою змушує студентів глибше зану-

рюватися у зміст, порівнювати різні точки зору, оцінювати достовірність інформації та формувати власні висновки. Такий процес не лише розвиває когнітивні здібності, а й навчає працювати з різними форматами інформації. Обговорення різноманітних тем, які пов'язані зі спеціальністю студентів, стає потужним інструментом навчання, що готує їх до практичної діяльності у сучасному міждисциплінарному світі. У межах інтегрованого навчання вправи зі словотвору можуть стати потужним інструментом розвитку мовленнєвих навичок, критичного та творчого мислення. Використання інтерактивних вправ, ігор та досліджень у процесі роботи над словотвором робить навчання не лише ефективним, але й цікавим. Студенти залучаються до активної роботи, навчаюся аналізувати, узагальнювати та творчо підходити до вирішення завдань. У контексті інтегрованого навчання творчі завдання дозволяють студентам застосовувати теоретичні знання в реальних умовах, інтегруючи мову, технології та критичний аналіз у процес навчання. Дискусії допомагають виробити спільне бачення, розвинути аналітичні навички, критичне мислення, креативні здібності. Отже, Інтегроване навчання іноземної мови у вишах є потужним інструментом для підготовки конкурентоспроможних фахівців. Впровадження цього підходу потребує підтримки на рівні адміністрації вишів, підготовки викладачів та розробки якісних навчальних матеріалів. Поступове впровадження інтегрованого навчання сприятиме підвищенню якості освіти та забезпечить студентам необхідні навички для успішної кар'єри у глобалізованому світі.

Література:

1. Ball P., Kelly K., Clegg J. Putting CLIL into Practice. Oxford Handbooks for Language Teachers, 2015. 336 p.
2. Coyle D., Hood P., Marsh D. Content and Language Integrated Learning. Cambridge University Press, 2010. 182 p.
3. Gibbons P. Scaffolding Language, Scaffolding Learning. University of Technology, Sydney, Australia, 2014. 260 p.
4. Jong E. Foundations for Multilingualism in Education: From Principles to Practice. Caslon Pub., 2011. 288 p.
5. Marsh D. The European Dimension: Actions, Trends and Foresight Potential. UniCOM, Continuing Education Centre, 2002. 203 p.
6. Mehisto P., Marsh D., Uncovering CLIL: Content and Language Integrated Learning in Bilingual and Multilingual Education. Macmillan Education, Oxford, 2008. 238 p.
7. Дольнікова Л. В. Інтеграція та систематизація змісту фундаментальних дисциплін у вищій школі як передумова формування фахової компетенції випускника вищої школи. *Педагогічні інновації у фаховій освіті*. 2011. Вип. 2. С. 49–56.
8. Мілютіна О., Федченко К. Інтегроване навчання як сучасний підхід до викладання іноземної мови в педагогічних закладах вищої освіти. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2023. Вип. 3. С. 498–509.
9. Письменна І. І. Імплементация зарубіжного досвіду щодо використання принципів інтегрованого навчання у вищій школі. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. 2019. № 1 (17) С 169–174.
10. Сажко Л. А. Інтегративна основа навчання іноземних мов. *Вісник київського лінгвістичного університету. Серія «Педагогіка і психологія»*. 2011. Вип. 19. С. 18–25.